

Dikter präglade av psykologyrket

Poeten och psykologen Tomas Tranströmer har nyligen fyllt 80 år och utkommit med samlingsvolymen *Dikter och prosa 1954-2004*. Psykologtidningen bad honom rekommendera en dikt för tidningens läsare. "Galleriet", blev svaret.

– Den handlar om Tomas psykologliv, förklarar hans fru Monica Tranströmer.

TEXT EVA BRITA JÄRNEFORS

Uppmärksamheten kring Tomas Tranströmers födelsedag har varit stor. När jag ringer för att höra om Psykologtidningen kan få en intervju med författaren, svarar hans fru Monica Tranströmer, att det inte går. På frågan om Tomas Tranströmer skulle vilja rekommendera någon dikt för tidningens läsare, svarar hon direkt: "Galleriet".

– Jag ska höra med Tomas, tillägger hon, och går från telefonen. I bakgrunden en kort ordväxling, och Monica Tranströmer kommer tillbaka och bekräftar:

– Ja, han föreslår Galleriet. Den handlar om Tomas psykologliv. Det var en svår dikt att skriva, Tomas höll på med den i nästan tio år. Och den är lång. Det var på 70-talet, när han fortfarande var anställd som psykolog som han skrev den.

Galleriet ingår i diktsamlingen *San-*

Tomas Tranströmers *Dikter och prosa 1954-2004* och Staffan Bergstens *Tomas Tranströmer Ett diktarporträtt* är båda nytgivna.

ningsbarriären (1978). Dikten finns också i samlingsvolymen *Dikter och prosa 1954-2004*. Jag läser dikten som utspelar sig på ett motell vid E3 – en Europaväg som vid den tiden gick mellan Lissabon-Paris-Fredrikshavn-Göteborg-Stockholm-Helsingfors-Leningrad. I sitt rum på motellet, med lukt som från ett museum med asiatiska samlingar av masker och med buller från motorvägen, ser författaren först masker, sedan ansikten, som är verkliga, och "som tränger fram genom glömskans vita vägg". Skärvor av människoöden visar sig i ett galleri. Det är människor som Tranströmer mött i sitt psykologarbete som på denna ödsliga plats gör sig påmind. De försöker "andas", "säga något" och han "ser dem kämpa".

"Här finns en sorg som inte kallar sig så", sammanfattar författaren.

TOMAS TRANSTRÖMER var anställd som arbetspsykolog större delen av sin

FOTO:ULLA MONTAN

Tomas Tranströmer, nyss fyllda 80 år, har valt dikten Galleriet för Psykologtidningens läsare.

yrkesverksamma tid. Efter avslutade universitetsstudier kom han 1957 till Psykometriska institutionen vid Stockholms universitet och 1960 till Roxtuna-anstalten utanför Linköping. Fem år senare fick han anställning på Rådet för personal- och arbetslivsfrågor, PA-rådet, i Västerås och gick 1980 vidare till Arbetsmarknadsinstitutet, Ami i Västerås. Han stannade där till strax före julen 1990 då han drabbades av en stroke.

Tomas Tranströmer var också jourpsykiolog för arbetsförmedlingarna i Surahammar och Hallstahammar. Vid den tiden var trycket stort från industrierna i området att förmedla arbetskraft. I en intervju av Inger Raune 1998 i Psykologtidningen, säger han:

– Men i det här fallet kan de inte räkna med oss. De flesta ärenden vi har, är just människor som kommer från långa sjukskrivningar på grund av olika arbets- och förslitningsskador.

– De vill inte riktigt förstå att vi bör arbeta långsiktigt med människor. Det är bara kvantiteten som räknas i den här statistikrådande världen. Kvalitet existerar inte. Även om vi skulle skynda på våra ärenden mer än vi gör, hjälper det inte arbetsförmedlingarna. I längden blir det tvärtom.

»Det var en svår dikt att skriva. Tomas höll på med den i nära tio år«

Monica Tranströmer

Arbetsuppgifterna på Ami var varierande och Tomas Tranströmer hade både grupp- och enskilda samtal, även om det i intervjun framkommer att han

föredrog enskilda samtal.

– Jag trivs bra här, både med arbetsuppgifterna och med mina arbetskamrater, säger han i intervjun. Det finns alla möjligheter att använda hela sitt register av kunskande och att ta egna initiativ.

FRAM TRÄDER EN psykolog, med stort engagemang i sitt arbete och i sina klienter. På Aftonbladets kultursida skriver poesikritikern Magnus Ringgren inför Tomas Tranströmers 80-års dag att "patienter hade han inga". Ett missförstånd som kanske bör påpekas. Det väcker ett minne hos mig från en gårdsfest på 70-talet i Vällingby. En man som kommit på besök och deltar i festen, och som lämnat ett missbruk bakom sig, berättar stolt för mig: "Jag har gått i samtal hos Tomas Tranströmer!"

Även under åren på ungdomsfängelset i Roxtuna utanför Linköping, arbetade Tomas Tranströmer med psykologsamtal. Roxtuna var en ny kriminalvårdsanstalt för unga män. "Jämsides med praktisk yrkesutbildning och en disciplinerad vardagsrutin följde varje intern ett individuellt utformat behandlingsprogram, och det var där det krävdes insatser av en psykolog", skriver Staffan Bergsten i en nyutgiven porträttbok av Tomas Tranströmer.

Staffan Bergsten återger ett utlåtande från 1979 om Tranströmers insatser av PA-rådets vd. Det visar på hans mångsidighet i arbetet, som bestått av diagnostik, psykologisk rådgivning, stöd-samtal, vidareutbildning av tjänstemän, konsultverksamhet åt myndigheter och industriföretag, delat chefskap för institutet med mera. I boken finns också en teckning av Tranströmer där han på ett humoristiskt sätt tolkar ett sammanträde på Ami.

I DIKTSAMLINGEN *Klanger och spår* (1966) skildrar Tomas Tranströmer i flera dikter tiden i Roxtuna; livet, naturen och arbetssituationen. Han förklarar i en minnesskrift: "Jag tror för övrigt att ett engagerande yrke påverkar ens totala erfarenhet så pass mycket att dikterna också präglas av det." Han namnger tre dikter som i särskilt hög grad speglar tillvaron i Roxtuna: *Långsam musik*, *Vinterns formler* och *Under* ➤

Tomas Tranströmer arbetade som psykolog på Ami i Västerås under många år. Bilderna togs 1998 i samband med ett reportage i *Psykologtidningen*.

tryck. I dikten *Långsam musik* skriver Tranströmer i första strofen:

Byggnaden är stängd. Solen tränger
in genom fönsterrutorna
och värmer upp ovansidan på
skrivborden
som är starka nog att bära
människoödens tyngd.

För att hinna med sitt litterära arbete och den utåtriktade verksamheten med uppläsningar, intervjuer och krav på uttalanden som detta förde med sig, sökte Tomas Tranströmer en halvtidstjänst på PA-rådet och fortsatte därefter att arbeta halvtid på Ami. Redan då var han mycket efterfrågad, både i Sverige och utomlands. Han säger till *Psykologtidningen* 1989 att han ofta känner sig "som en kypare med en massa beställningar samtidigt".

POESI OCH PSYKOLOGI finner en förenig i Tranströmers författarskap. Han är känd som bildernas, liknelsernas och metaforernas mästare. Drömmar med budskap är också ett viktigt inslag. De finns med redan i debutboken *17 dikter* (1954) i *Preludium*, den första diktens första strof lyder:

"Uppvaknandet är ett fallskärmshopp från drömmen".

Författaren Per Wästberg berättar i sina memoarer om ett besök på 60-talet

hos familjen Tranströmer i Roxtuna. Han ger en bild av Tomas Tranströmer som ovanligt insatt i samhällsfrågor och utrikespolitik. Men när det gällde poesin var han "inriktad på att förklara världen snarare än förändra den", skriver han: "Den enda polemik som dög – kunde han säga – var att göra konstverk så starka att de överlevde i mottagliga människors hjärtan."

Per Wästberg skriver vidare: "Han sökte sig inte bort från verkligheten utan ned i den – som när en dykare granskar fartygets undersida. Han lät oss uppfatta morsesignalerna från själens bortvända hälft."

Tomas Tranströmer berättar 1998 i *Psykologtidningen* att han alltid bär en anteckningsbok med sig.

– Skrivandets process är ganska lång för mig, säger han. Första stadiet är anteckningarna i min lilla bok. Där för jag ner idéer och inre bilder som kommer för mig. Det är fullt tillflöde.

– På ett senare stadium organiserar jag mig mer. De bilder jag tidigare har fått försöka jag nu formulera så att de blir tydliga. Det är då jag går igenom allt material och kritiskt läser det.

I PROSADIKTEN MINUSGRADER, ur *Sanningsbarriären* (1978), finns bilder från psykologarbetet i Västerås. Dikten är återgiven i *Psykologtidningen* nr 24

1989. Tomas Tranströmer säger i en intervju att den "handlar om Sverige". I *Minusgrader* pekar han på en misär, som inte får visas, men som likafullt finns där. Med inlevelse konstaterar han att alla människor är motsägelsefulla, men att deras levnadsvillkor är mycket olika.

"Till sist låter festen sin mask falla och visar sig som den verkligen är: en växlingsbangård", skriver han och fortsätter: "Det får inte nämnas, men här finns mycket undertryckt våld. Därför är detaljerna så tunga."

Klienterna finns med i dikten som "flimrande ansikten". Han skänker dem ett bibelord "som aldrig skrevs". Och det lyder: "Kom till mig, ty jag är motsägelsefull som du själv."

Staffan Bergsten har fått tillgång till Tomas Tranströmers opublicerade skisser till poetisk gestaltning. Han återger i sin bok en fallbeskrivning och därefter en dikt, sannolikt från mitten av 60-talet. I fallbeskrivningen framträder en svårtillgänglig, passiv man. I dikten finns en tolkning av mannens problem. Den första strofen lyder:

Han blickar fram ur ylletröjans borg.
Och luften mellan oss har maskor.
Det finns en mal som äter luft och sorg.

Och stela ord som skepp i flaskor.

Den främsta diktsviten, och den mest

omfattande, som handlar om Tranströmers verksamhet som psykolog är dock *Galleriet*.

När jag ringer Monica Tranströmer för att fråga om rättigheterna till publiceringen av dikten, säger hon:

– Det har vi diskuterat redan. Tomas har rättigheterna, och han skänker rätten att publicera dikten i *Psykologtidningen*, som tack för att han blev hedersmedlem i Psykologförbundet.

Kongressen 2004 valde Tomas Tranströmer till hedersmedlem.

Kan du säga mig varför det tog nästan tio år att skriva Galleriet?

– Det är nog ingen annan dikt som tagit så lång tid. Jag kan nog inte säga varför, men den var svår att skriva, säger hon.

Ställer Tomas stora krav på sig, så att arbetet därför tar lång tid?

– Stora krav – ja, såtillvida att det ska kännas sant. Men det hindrar inte att han också har skrivit dikter som är ögonblicksbilder.

Vi publicerar således dikten *Galleriet*, på förslag från författaren Tomas Tranströmer. Ett stort tack från *Psykologtidningens* redaktion!

Läs hela intervjun med Tomas Tranströmer i *Psykologtidningen* nr 24 1998 på www.psykologtidningen.se

REFERENSER:

Bergsten, Staffan: *Tomas Tranströmer. Ett diktarporträtt*, 2011.

Botvidzon, Åsa: *Klanger och spår. Kriminalvårdens boksamlare*, 1992, vol 1.

Raune, Inger: *Tomas Tranströmer. Poeten som är psykolog*, *Psykologtidningen*, nr 24 1998.

Ringgren, Tomas: *Porträtt av en nästan osynlig*, *Aftonbladet*, *Kulturen*, 2011 04 05.

Tranströmer, Tomas: *Dikter och prosa 1954 2004*, Albert Bonniers förlag, 2011.

Wästberg, Per: *Vägarna till Afrika. En memoar*, Albert Bonniers, 2007.

Galleriet

Jag låg över på ett hotell vid E3.
I mitt rum där fanns en lukt som jag känt förut
bland de asiatiska samlingarna på ett museum:

masker tibetanska japanska mot en ljus vägg.

Men det är inte masker nu utan ansikten

som tränger fram genom glömskans vita vägg
för att andas, för att fråga om något.
Jag ligger vaken och ser dem kämpa
och försvinna och återkomma.

Några lånar drag av varann, byter ansikten
långt inne i mig
där glömska och minne bedriver sin kohandel.

De tränger fram genom glömskans övermålning
den vita väggen
de försvinner och återkommer.

Här finns en sorg som inte kallar sig så.

Välkommen till de autentiska gallerierna!
Välkommen till de autentiska galärerna!
De autentiska gallren!

Karatepojken som slog en människa lam
drömmer fortfarande om snabba vinster.

Den där kvinnan köper och köper saker
för att kasta i gapet på tomrummen
som smyger bakom henne.

Herr X vågar inte lämna sin våning.
Ett mörkt staket av mångtydiga människor
står mellan honom
och den ständigt bortrullande horisonten.

Hon som en gång flydde från Karelen
hon som kunde skratta...
nu visar hon sig
men stum, förstenad, en staty från Sumer.

Som när jag var tio år och kom sent hem.
I trappuppgången slocknade lamporna
men hissen där jag stod lyste, och hissen steg
som en dykarklocka genom svarta djup
våning för våning medan inbillade ansikten
tryckte sig mot gallret...

➔ Men det är inte inbillade ansikten nu utan verkliga.

Jag ligger utsträckt som en tvärgata.

Många stiger fram ur den vita dimman.
Vi rörde vid varann en gång, verkligen!

En lång ljus korridor som luktar karbol.
Rullstolen. Tonårsflickan
som lär sig tala efter bilkraschen.

Han som försökte ropa under vattnet
och världens kalla massa trängde in
genom näsa och mun.

Röster i mikrofonen sa: Fart är makt
fart är makt!
Spela spelet, the show must go on!

I karriären rör vi oss stelt steg för steg
som i ett no-spel
med masker, skrikande sång: Jag, det är Jag!
Den som slogs ut
representerades av en hoprullad filt.

En konstnär sa: Förr var jag en planet
med en egen tät atmosfär.
Strålarna utifrån bröts där till regnbågar.
Ständiga åskväder rasade inom, inom.

Nu är jag slocknad och torr och öppen.
Jag saknar numera barnslig energi.
Jag har en het sida och en kall sida.

Inga regnbågar.

Jag låg över i det lyhörda huset.
Många vill komma in där genom väggarna
men de flesta tar sig inte ända fram:

de överröstas av glömskans vita brus.

Anonym sång drunknar i väggarna.
Försynta knackningar som inte vill höras
utdragna suckar
mina gamla repliker som kryper hemlösa.

Hör samhällets mekaniska självföbräelser
stora fläktens röst
som den konstgjorda blåsten i gruvgångarna
sexhundra meter nere.

Våra ögon står vidöppna under bandagen.

Om jag åtminstone kunde få dem att känna
att den här skälvningen under oss
betyder att vi är på en bro...

Ofta måste jag stå alldeles orörlig.
Jag är knivkastarens partner på cirkus!
Frågor jag slängt ifrån mig i raseri
kommer vinande tillbaka

träffar inte men naglar fast min kontur
i grova drag
sitter kvar när jag har gått från platsen.

Ofta måste jag tuga. Frivilligt!
Därför att "sista ordet" sägs gång på gång.
Därför att goddag och adjö...
Därför att den dag som idag är...

Därför att marginalerna stiger till sist
över sina bräddar
och översvämmar texten.

Jag låg över på sömngångarnas motell.
Många ansikten härinne är förtvivlade
andra utslätade
efter pilgrimsvandringarna genom glömskan.

De andas försvinner kämpar sig tillbaka
de ser förbi mig
de vill alla fram till rättvisans ikon.

Det händer men sällan
att en av oss verkligen *ser* den andre:

ett ögonblick visar sig en människa
som på ett fotografi men klarare
och i bakgrunden
någonting som är större än hans skugga.

Han står i helfigur framför ett berg.
Det är mera ett snigelskal än ett berg.
Det är mera ett hus än ett snigelskal.
Det är inte ett hus men har många rum.
Det är otydligt men överväldigande.
Han växer fram ur det, och det ur honom.
Det är hans liv, det är hans labyrint.

TOMAS TRANSTRÖMER
Ur *Sanningsbarriären*, 1978,
Dikter och prosa 1954-2004

Sveriges Psykologförbund

PsykologTidningen

Tomas Tranströmer Poet och psykolog

Tomas Tranströmer förenar sitt författarskap med en halvtid som psykolog på AMI i Västerås.

— Jag trivs bra här, säger han. Som AMI-psykolog kan jag använda hela mitt register av kunskande.
Intervju på sid 4.

Tomas Tranströmer

Poeten som är psykolog

*Tomas Tranströmer,
leg psykolog
på AMI i Västerås.*

Foto: Per G Norén

Tomas Tranströmer är halvtidsarbetande psykolog på AMI i Västerås, men mer känd som en av våra mest lästa och översatta poeter.

Hur får han det att gå ihop, undrade *Inger Raune*, och sökte upp honom.

— Jag trivs bra i mina bägge världar, säger Tomas Tranströmer, som också ägnar sin tid åt att nyöversätta Psaltaren i Gamla Testamentet.

□□□ Det är inte det mest lämpliga tillfället att träffa Tomas Tranströmer. Hans dag ser inte alls lika tom och lugn ut som den gjorde för ett par veckor sedan, när vi gemensamt bokade den.

Dessutom är hans arbetsrum fullt med svarta sopsäckar och packlådor. Om några dagar går flytlasset. AMI i Västerås flyttar till nya lokaler. Trots det för honom något pressade schemat är det en lugn, vänlig och mycket ödmjuk Tomas Tranströmer som tar emot.

Han är halvtidsarbetande AMI-psykolog, men mer känd som en av våra mest lästa och översatta poeter. Denna kombination väcker nyfikenhet. Hur får han det att gå ihop? Dels att vara psykolog med bestämda möten och klockslag, dels konstnär med de krav på tid som måste finnas för att kunna skriva i lugn och ro.

Tomas Tranströmer medger att det kan vara svårt att gå ur den ena rollen och in i nästa. Svårigheterna består mest av praktiska problem som bristen på tid.

En utlandsresa i egenskap av poet innebär att psykologarbetet har hopat sig. Och väl hemma kommer det inte på ett tag finnas någon tid till att skriva. Trots den press som detta måste innebära, trivs han med sina bägge roller, eller världar, som han hellre vill kalla det.

— Jag är ju *en* person. Här på AMI har jag mitt organiserade halvtidsarbete. Men jag bär alltid med mig en anteckningsbok där jag för ner vissa tankar. Av dessa noteringar kan det så småningom bli en dikt.

För att det ska bli en dikt måste Tomas Tranströmer ha marginaler, som han själv kallar det. Dvs en sammanhängande ledighet som semester eller en längre resa med tåg. Skrivandet är ingenting som sker automatiskt på en andra halvtid.

Trivs på AMI

På frågan varför han inte enbart ägnar sig åt författandet svarar han att det är en fråga han ofta tänker på. Men han vill inte sluta med psykologarbetet på AMI.

— Jag trivs bra här, både med arbetsuppgifterna och med mina arbetskamrater, säger Tomas Tranströmer. Arbetsuppgifterna är varierande. Det finns alla möjligheter att som psykolog använda hela sitt register av kunnande och att ta egna initiativ.

— Dessutom är vi flera psykologer här. Vi är inte ensamma som tex skolpsykologerna, utan kan tvärtom ge varandra stöd i arbetet.

— Det enda negativa med mitt arbete som psykolog på AMI är att det tar så mycket tid.

Olika synsätt

Finns det då något som Tomas Tranströmer inte är nöjd med — förutom att det tidsmässigt är svårt för honom att få det att gå ihop. Han tvekar först. Han vill inte bli missförstådd. Men det finns vissa inflytelserika och högröstade personer inom arbetsförmedlingarna som ständigt är kritiska mot hur vi arbetar på AMI, säger han.

— Det gäller inte generellt, påpekar Tomas Tranströmer. Jag har de bästa erfarenheter av de förmedlingar jag samarbetar med. Men på många håll finns bl a en otålighet med att vi går och drar för länge på våra ärenden. Dessa åsikter tillhör personer som efterlyser större och snabbare genomströmning.

— Men så fungerar det inte här. På AMI är alla medvetna om att vi måste arbeta långsiktigt med ett individinriktat perspektiv. Det handlar om kvalitet och det måste få ta tid.

— Jag förstår att arbetsförmedlingarna har ett stort tryck på sig från industrierna att förmedla arbetskraft. Det är ett så-

dant område och det är sådana tider nu. Men i det här fallet kan de inte räkna med oss. De flesta ärenden vi har, är just människor som kommer från industrin med långa sjukskrivningar pga olika arbets- och försäkringsskador.

— De vill inte riktigt förstå att vi bör arbeta långsiktigt med människor. Det är bara kvantiteten som räknas i den här statistikrådande världen. Kvalitet existerar inte. Även om vi skulle skynda på våra ärenden mer än vi gör, hjälper det inte arbetsförmedlingarna. I längden blir det tvärtom.

Över huvud taget misstror Tomas Tranströmer den offentliga redovisningen över vad psykologer gör. Han skriver i en dagbok publicerad i Arbetsmarknadsverkets nyhetsblad nr 5: "Ju längre jag lever desto mer misstror jag staplar och statistik. Staplarna vilar på gungfly. På den understa nivån, där råsiffrorna insamlas, råder godtycke och osäkerhet."

— Allt kvantifieras. De samtal jag för ser ofta helt olika ut. Det kan vara ganska snabba ytliga samtal eller längre djupare — alla som tar mer än en kvart ska noteras. Hur ser vi skillnad i statistiken?

— Det väsentliga vi psykologer gör syns inte i den statistiska redovisningen. Men det märks i ett längre perspektiv.

Tomas Tranströmer träffar människor som på det ena eller andra sättet har problem med sin arbetssituation. Han testar och han pratar med dem i grupp eller enskilt. Han föredrar dock att föra enskilda samtal. Eller som han själv uttrycker det i den publicerade dagboken:

Minusgrader

Vi är på en fest som inte älskar oss. Till sist låter festen sin mask falla och visar sig som den verkligen är: en växlingsbangård. Kalla kolosser står på skenor i dimman. En krita har klotttrat på vagnsdörrarna.

Det får inte nämnas, men här finns mycket undertryckt våld. Därför är detaljerna så tunga. Och så svårt att se det andra som också finns: en solkatt som flyttar sig på husväggen och glider genom den ovetande skogen av flimrande ansikten, ett bibelord som aldrig skrevs: "Kom till mig, ty jag är mot-sägelsefull som du själv."

I morgon arbetar jag i en annan stad. Jag susar dit genom morgontimmen som är en stor svartblå cylinder. Orion hänger ovanför tjälen. Barn står i en tyst klunga och väntar på skolbussen, barn som ingen ber för. Ljuset växer sakta som vårt hår.

*Tomas Tranströmer
Sanningsbarriären 1978*

Det svarta kaffet på uteserveringen med stolar och bord granna som insekter.

Det är dyrbara uppfångade droppar fyllda med samma styrka som Ja och Nej.

Det bärs fram ur dunkla kaféer och ser in i solen utan att blinka.

I dagsljuset en punkt av välgörande svart som snabbt flyter ut i en blek gäst.

Det liknar dropparna av svart djupsinne som ibland fångas upp av själen,

som ger en välgörande stöt: Gå! Inspiration att öppna ögonen.

*Tomas Tranströmer
Den halvfärdiga himlen 1962*

"Troligen passar jag bättre för psykologjobb med människor en och en. Inför gruppen hoppar min empati från den ena personen till den andra. Det känns som om jag gjorde allting till hälften."

Arbetspsykologi och psykiatri

Vår går då gränsen för vad som kan tas upp i samtalen? Kan en arbetssökande prata om sina privata problem, tex en skilsmässa?

— Det talas alltid om att det ska dras gränser, säger Tomas Tranströmer. Jag har inga behov av gränser. I det här arbetet flyter arbetspsykologi och psykiatri ihop. Finns det över huvud taget några renodlade arbetspsykologiska problem?

— Vi vill gärna avgränsa områden. Som psykolog är det lätt att i psykosomatiska fall bortse från det somatiska och betona det psykiska. Här har jag däremot fått lära mig att det många gånger är en somatik som leder till psykiska problem.

Tomas Tranströmer är jourpsykolog för arbetsförmedlingarna i Surahammar och Hallstahammar. Arbetsledarna där skriver upp vilka ärenden de har. Tomas Tranströmer träffar först dessa arbetssökande enskilt sedan ofta tillsammans med vägledaren. Då diskuterar de tillsammans alla tre och kommer gemensamt fram till en slutsats.

— Vi gör en kartläggning och försöker identifiera problemen, säger Tomas Tranströmer. Eftersom personen först kommer till arbetsförmedlingen, formuleras alla problem som

enbart arbetsproblem. Men som psykolog kan jag i lugn och ro under det enskilda samtalets gång se vari problemen består.

Tomas Tranströmer har tidigare arbetat på Psykotekniska institutet i Stockholm, på Roxtuna-anstalten inom kriminalvården och på PA-rådet i Västerås. AMI bildades 1980 av bl a delar av PA-rådet och Tomas Tranströmer har varit med sedan dess.

— I och med bildandet av AMI arbetar vi närmare arbetsförmedlingarna. Att etablera ett bra samarbete med dessa är det viktigaste för mig som jourpsykolog.

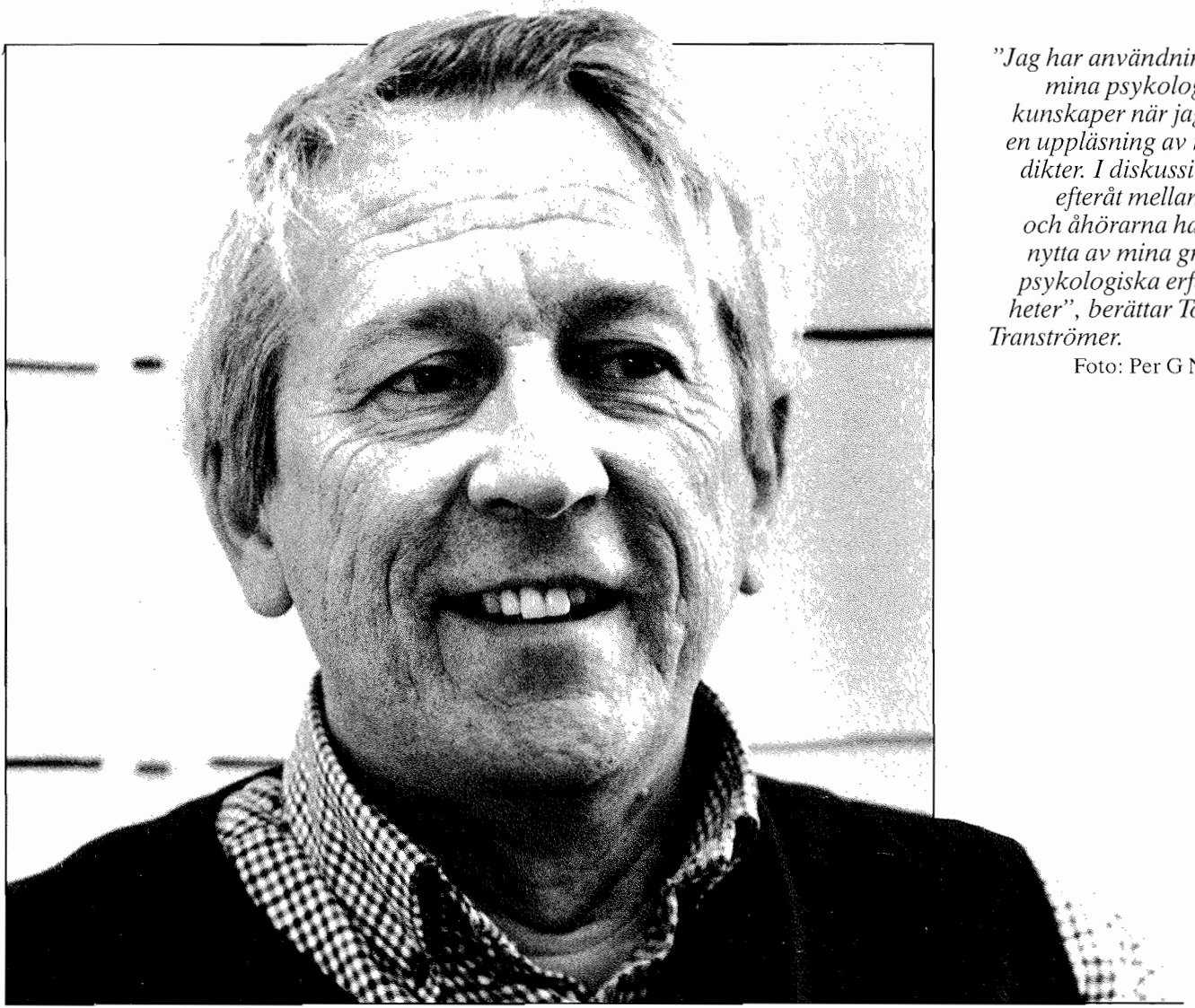
Poeten Tranströmer

Nu kliver vi över till poeten Tranströmer. När vi kommer in på de olika världarna antyder han en inre konflikt mellan att både vara konstnär och tjänsteman. Men även om det ibland kan vara besvärligt att kliva i och ur de båda rollerna, är det ändå inte någon större stressfaktor. Det är däremot all den utåtriktade verksamhet som följer med författarskapet.

— Den har blivit en del av det litterära arbetet, säger Tomas Tranströmer. Utåtriktad verksamhet tar betydligt längre tid än någon kan föreställa sig.

— Det finns en schablonföreställning om författaren som sitter i sin ensamhet och skriver i sitt elfenbenstorn. Det är vad jag drömmer om, men aldrig har fått tillgång till.

— I stället känner jag mig ofta som en kypare med en massa beställningar samtidigt. Det är uppläsningar, intervjuer, krav på uttalanden o s v.

"Jag har användning av mina psykologiska kunskaper när jag gör en uppläsning av mina dikter. I diskussionen efteråt mellan mig och åhörarna har jag nytta av mina grupp-psykologiska erfarenheter", berättar Tomas Tranströmer.

Foto: Per G Norén

— Det är många som är intresserade av att träffa mig eller vill att jag ska komma och prata, säger Tomas Tranströmer, men tycker att ingen egentligen frågar efter om han skriver.

Men det gör han. Även om det mesta just nu är förberedelser i anteckningsboken. Han har också påbörjade planer på en bok om den egna uppväxten under fyrtioalet på Söder i Stockholm.

— Skrivandets process är ganska lång för mig, säger Tomas Tranströmer. Första stadiet är anteckningarna i min lilla bok. Där för jag ner idéer och inre bilder som kommer för mig. Det är fullt tillflöde.

— På ett senare stadium organiserar jag mig mer. De bilder jag tidigare har fått försöker jag nu formulera så att de blir tydliga. Det är då jag går igenom allt material och kritiskt läser det.

Påverkar psykologen poeten?

Hur mycket är då poeten påverkad av psykologen? Är det lättare som psykolog att få tillgång till de omedvetna bilderna? Tomas Tranströmer ser skeptiskt ut. Nej det tror han inte alls.

— Mitt arbete är både på ett

medvetet och på ett omedvetet plan. Men det är konstnären som hanterar de olika delarna av mitt psyke — inte psykologen.

— Däremot har jag ofta användning av mina psykologiska kunskaper i den utåtriktade verksamheten, säger Tomas Tranströmer. Tex vid de tillfällen när jag gör en uppläsning av mina dikter. Efteråt vill jag alltid att det ska bli en dialog mellan åhörarna och mig. I den typen av diskussioner har jag nytta av mina grupp-psykologiska erfarenheter.

Gruppdiskussioner om dikter... När Tomas Tranströmer berättar om dem dyker minnen upp från skoltiden, då man i timmar satt och analyserade sönder djupa, varma upplevelser. Sedan var den dikten förstörd för tid och evighet.

Det är förstas inte på det planet dessa diskussioner förs. Men är ändå inte en diktupplevelse något mycket personligt och individuellt?

— Det är det som är meningen, säger Tomas Tranströmer. Budskapet från mig till publiken är att läsarna och åhörarna har sin egen rätt till dikterna. Det är inte intressant vad jag

har menat när jag har skrivit dem. Det intressanta är hur publiken, på sitt personliga vis, uppfattar och upplever dem.

Översätter bibeln

Förutom psykologarbetet, konstnärskapet, alla resor och uppläsningar, arbetar Tomas Tranströmer också inom Bibelkommissionen med översättningen av Gamla Testamentet. Han arbetar tillsammans med en expert på hebreiska, och det är Psaltaren de håller på med.

— Den bibel vi har i dag med 1917 års översättning låter genomgående ganska lika, oavsett om det är något som Jesus säger eller om det står i Jobs bok, säger Tomas Tranströmer. I den översättning som görs nu kommer de olika böckerna i bibeln att ha sin egen ton med mycket mer varierad språklig stil. Det överensstämmer också med originalet. Böckerna i bibeln är mycket individuellt skrivna.

— Den Psaltare vi gör är mer koncentrerad och kärv än den som finns i vår nuvarande översättning. Mer i Edda-stil.

Inte lätt att säga nej

Hur hinner han med? Trots alla åtaganden ger Tomas Tranströ-

mer intryck av att vara en lugn man som månar om sitt privata liv. Det håller han med om — familjen betyder mycket för honom.

Det som tar mest av den tid han skulle behöva ha med familjen eller för att skriva, är just den utåtriktade verksamheten. Han visar som exempel en icke oansenlig hög med brev som ska besvaras.

När det gäller officiella åtaganden försöker jag att dra ner, säger Tomas Tranströmer. Jag håller på att lära mig att säga nej. Men det är inte alldeles lätt.

Att det lyckas, ibland i alla fall, har *PsykologTidningen* fått erfara. Två gånger har den strängt upptagne psykologen och poeten sagt nej till en intervju. Men skam den som ger sig. Tredje gången gilt!

Inger Raune